

Това докладваха английските пратеници за видяното и изстраданото в Русия; разказите им бяха потвърдени от вида на руските пратеници в Англия. Чужденците не говореха никой цивилизован език. Облеклото, жестовете, поздравите им бяха диви и варварски. Посланикът и големците, които го придружаваха, бяха толкова величествени, че цял Лондон се струпа да ги гледа, и толкова мръсни, че никой не се осмели да ги докосне. Идваха на дворецовите балове да ръсят перли и паразити.

Томас Маколи, „История на Англия“ (1848)

1

Беше изгоден шанс, който се изпречва на пътя ти веднъж в живота. Ако си късметлия.

Първо дойде година на бляскави партита: неочаквана и незаслужена година, различна от всичко, което бях преживявал някога. После внезапно настъпи край и трябваше да се върна към онова, което бях преди, към друг език и други места. Горски промени живота ми.

Спомням си първото му посещение в книжарницата. Нямахме как да не го забележиш дори в град като Лондон, където милиони са посветени на целта да привличат внимание. Хората се разхождат наоколо с екстравагантна и наперена походка, като че са звезди в свое собствено клипче в Ютюб. Той беше съдържано впечатляващ: чуждестранен и луксозен на вид, някак застинал дори когато се движеше, със звук, перманентно намален докрай. Меланхоличното му лице беше конско и аристократично, а ушитият му по поръчка костюм от камгарен плат – толкова подчертано английски, че най-напред го взех за прусак.

Много изгубили статут германски принцове се ровят сред антики и произведения на изкуството в

тази част на Найтсбридж и Челси. В облеклото си въпросните господа Фон Този и Фон Онзи често надскачат оскъдните си финансови възможности.

Той притежаваше милиарди, повече пари, отколкото някой би могъл да изхарчи, и със сигурност много повече от нужните за един живот. Дрехите му бяха скъпи, но човек трябваше да се загледа, за да забележи това. Парите му не крещяха. Шепнеха с шумоленето на най-белия египетски памук, на най-финия кашмир, на най-мекия телешки бокс и с тиктакането на най-точния платинен часовников механизъм, произвеждан някога. Притежаваше толкова голям брой почти еднакви костюми от Савил Роу, че трябва да ги е захвърлял като хартиени носни кърпички: не си го представям да си е правил труда с химическо чистене.

И въпреки че аз прекарвах половината си живот да зяпам навън през витрината, като се мъчех да отгатна родното място на всеки случаен минавач, Русия дори не ми мина през ума. Не толкова, че северен тип блондин като него не пасваше на замръзналите тресавища около устието на Нева. Нещо по-недоловимо в чертите му ме насочи към стария Кьонигсберг. Тясното му лице във формата на източена кристална ваза и със сини очи, разположени твърде близо до издължения му прав нос, го караше да изглежда по-висок, отколкото всъщност беше, и го оприличаваше на човек от друга епоха – най-добър приятел на Ернст Юнгер, скитащ се декадент, германски кореспондент на Байрон, нарисуван от Каспар Фридрих в гръб, извърщащ се бавно към наблюдаващия с дълбоко прозрение за леденото море, в което се е взирал миг по-рано.

Руснаците изглеждаха по-корави, по-масивни и

по-грубовати дори когато имаха безспорно хубава външност. Не говоря за руснаците като цяло, разбира се, а за руснаците в тази шепа адреси с най-скъпите пощенски кодове в Лондон, тази самоселектирала се група, принадлежаща към поколение, което на Запад биха отъждествили с бейби-бума. В Русия животът им беше изминал пълен цикъл. Израснали в комунални квартири, впоследствие бяха натрупали милиарди от петрол, газ или засукани далавери, харчеха ги за къщи, коне, курви и от време на време за наемни убийци и накрая се бяха върнали да играят на карти помежду си, както бяха правили в лошите стари комунистически дни, само че сега заобиколени от цели отряди бодигардове. Също така трябваше да предположа, че е евреин. Но накрая еврейският му произход беше повече от значение за него и за Наталия Съмърскейл, отколкото за мен. Те бяха руснаци. Аз не съм.

Аз принадлежа към малка и незначителна нация в незначителен ъгъл на Европа и съм доволен от това. В тази история националността ми е важна само в негативен аспект, с това, че не бях нито англичанин, нито руснак, и само защото след всичко случило се беше единственото ми обозначение, което неизменно присъстваше в надписите под размазани снимки на него с мен и такива само на мен, все едно беше моя определяща характеристика, макар да бе последното, с което ми хрумваше да се опиша сам. Би могло да се каже, че съм от онзи вид бодливи храсти, които се отделят от корените си, щом достигнат зрялост. Положението ми на изгнаник не беше съвсем неприятно. Сам си го бях избрал.

* * *

Всички онези месеци в Лондон сега ми изглеждат студени като ноември. Спомените ми са съвсем живи, но отказват да се подчинят на правилата на календара. Англия не предлагаше сезони, на които паметта да се опира. Редките и кратки появи на синьо небе по-често биваха предоставяни от Констабъл или Търнър: галериите бяха място, където да се спасиш от ръмящата влага. Валеше непрестанно и времето се сменяше колкото дъждът да премине в суграшица. Веднъж или два пъти, когато по път за работа вдигнах поглед към облаците, схлупили се ниско над заблатените градини, зърнах зад тях блед диск – рано слънце или закъсняла луна, нямаше как да се прецени, – смътно загатнат като обещание на крадец. Макар да бе средата на пролетта, усещането беше като за *началото на следващата зима* или поне така се шегуваха всички. През по-голямата част от тази година без сезони в книжарницата идваха хора. Влизаха, потрепераха, промърморваха нещо за времето, а после тръгваха да разглеждат книгите по рафтовете, докато не се стоплеха или не забележеха желано заглавие; прелистваха книгата и си правеха бележка да я поръчат онлайн. Въпреки че само наемът на книжарницата на Финч беше осем хиляди лири месечно, тя спокойно можеше да мине за шоурум на търговията с книги по интернет. Само по някоя и друга заблудена душа купуваше нещо от чисто чувство за вина, преди отново да излезе под дъжда – някоя картичка или в пристъп на разточителство едно от онези тънки томчета с поезия, от които се продаваха толкова малко бройки, че занимаващите се с електронна търговия в мрежата не си правеха труда да намаляват цената им. Дори при такива оскъдни продажби бизнесът потръгна, щом зимата уж свърши, но само едва-едва,

само сравнено с обичайните ни цифри, а те, да си го кажем направо, бяха далече от добри.

„Финч“ не е от типа книжарници, където човек се отбива, за да си купи четиво за плажа, освен ако може би не става дума за частен плаж. И определено се намира *встрани от утъпкания път* – клишетото рядко е било по на място, – забутана на една от онези странични улички, където няма други магазини и човешкият поток е минимален. Само някой, който не е особено ентузиасиран да продаде нещо, би погребал книжарница сред низ от редови къщи нейде в ничията земя между Найтсбридж и Челси – територията на интериорните дизайнери и на лъскаво обзаведените жилища, в които големите албуми с твърди корици, красящи масичката за кафе, надвишават по брой другите издания с три към едно. Това са реални цифри, между другото, не похват на речта.

В „стария Челси“ има изключения. Вече няма „стар Найтсбридж“, освен ако не броим първата вълна кувейтци, изтикани от хора, за които сега нефтът е по-малко въодушевяващ като стока от лимонов шербет. Жителите на „стария Челси“ от своя страна, така наричаните редовни клиенти на Кристофър Финч, са англичани чак до бельото си от „Маркс енд Спенсър“. Разпределят до последната медна монета отредения си за разноски бюджет, който изискано включва купуване на книга от време на време. Не че непременно предпочитам „стария“ пред „новия“ Челси с неговата европейска и северноамериканска узурпация на джентълменските нрави, само че съм етнически предразположен да проявявам сантименталност към всяка група хора, притежаващи колективната глупост да се оставят да бъдат изтикващи от собствената си територия. Те са изчезваща порода, тези жи-

тели на „стария Челси“, и скоро ще бъдат също такава отживелица като поръчките им на биографии на виконт Алънби или кардинал Еди-кой си и коментарите им за Мартин Еймис, когото продължават да наричат „дързък младеж“. Собствените им деца предпочитат облика на „новите пари“, дори да ги нямат.

Сутринта, когато той за пръв път ме помоли за кратък разговор, ако ми е угодно – *ако ми е угодно?!* – го наблюдавах как слезе от дълго сребристо бентли или някакъв подобен автомобил, който няма как да не е достатъчно брониран, че да удържи на атака с противотанков гранатомет. Не предвидих, че ще се насочи към „Финч“. Беше колеблив и скован, докато оглеждаше фасадата на книжарницата с едно полузатворено око, все едно на другото носеше монокъл. Въпреки че трябва да е купувал повече от всеки друг, когото познавам, надали често му се бе случвало да се занимава с *пазаруване*. Все още невярващ, че се кани да влезе, го разглеждах през опръсканата с дъждовни капки витрина, зад която седях в продължение на часове всеки ден, пред бюро, покрито с ръчно написани разписки („старият Челси“ си умираше за такива), под постер, призоваващ посетителите да подкрепят местната независима книжарница. Независими бяхме, не ще и дума. А също и отдадени на книгите. Напук на бъркотията, която създаваше усещането за трескава заетост, аз успявах да прочета по няколко заглавия на ден, дори в такъв, който минаваше за натоварен. Във всеки случай никога не бях очаквал, че ще ми се наложи да имам вземане-даване с „голям бизнес“, а всичко у този човек – от начина, по който пристъпи навън от автомобила си, давайки кратки

инструкции на шофьора в безупречен костюм, който задържа вратата за него, до маниера му на колебливо помайване между стелажите, докато аз приключвах отнемащата минута продажба и побъбрех с един от четиримата редовни клиенти за тази сутрин, и тона, с който най-накрая произнесе *ако ви е угодно* – говореше за голям бизнес.

При нас сутрешни редовни клиенти означаваше предимно възрастни дами с грижливо фризирани синкавобели коси, наподобяващи каски, които бяха на крак от четири и половина и които обичаха да четат истории за образовани стари моми от авторки като Анита Брукнър и Сали Викърс и напълно се вживяваха в тях, макар те самите да не бяха стари моми. Само вдовица на банкиер може да си позволи да живее сама в тази част на града, а някои от тези корави стари момичета бяха овдовявали многократно, погребвайки не един и двама банкиери. Харесваше им да си говорят с мен и да убият половин час, преди да вземат асансьора до кафенето на последния етаж в магазина „Питър Джоунс“, където прекарвах остатъка от сутринта. Фактът, че съм чужденец, беше предимство в техните очи, защото им допадаше да ми разясняват английските нрави, въпреки че сега те бяха също толкова изгубени в Англия, колкото и аз. Бяха най-добрите ми клиенти. Никога не купувах книги онлайн не защото не харесвах интернет, а защото дори не подозираха, че такова нещо е възможно.

Въобще не бях от типа джентълмен книжар, въпреки че правех усилия да наподобявам такъв. Въмъкнах се във Великобритания в началото на деветдесет-